

dr Agnieszka Mirkiewicz

AUTOREFERAT

1. Agnieszka Mirkiewicz

2. Wykształcenie:

23 czerwca 1994 r. uzyskanie tytułu magistra historii, Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Rzeszowie, Wydział Społeczno-Pedagogiczny, tytuł pracy magisterskiej: *Działalność Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Przeworsku w latach 1914-1939*, promotor: prof. dr hab. Henryk Cimek

2001 r. ukończenie Studiów Podyplomowych w zakresie dziennikarstwa

22 stycznia 2004 r. nadanie przez Radę Wydziału Socjologiczno-Historycznego Uniwersytetu Rzeszowskiego stopnia naukowego doktora nauk humanistycznych w zakresie historii, promotor w przewodzie doktorskim: prof. dr hab. Włodzimierz Bonusiak, recenzenci w przewodzie doktorskim: dr hab. prof. UR Marian Stolarczyk, prof. dr hab. Ryszard Szwed (WSP Częstochowa), tytuł rozprawy doktorskiej: *Działalność Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w okręgu rzeszowskim w latach 1895-1939*

3. Zatrudnienie:

-**od 1 października 1994 r.** na stanowisku asystenta w Instytucie Wychowania Fizycznego i Zdrowotnego (IWFiZ), Wyższa Szkoła Pedagogiczna w Rzeszowie (WSP) (od 2001 r. Uniwersytet Rzeszowski [UR])

-**1 października 1996 r.** zawarta umowa zlecenie z Kolegium Nauczycielskim w Krośnie (KN)

-**29 września 1997 r.** zawarta umowa o dzieło z KN

-**1 października 1998 r.** zawarta umowa o dzieło z KN

-**w okresie od 1 października 1999 r. do 31 sierpnia 2000 r.** na stanowisku asystenta w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej (PWSZ) w Krośnie (wymiar 0,20 etatu)

-**w okresie od 28 września 2000 r. do 30 września 2001 r.** jw. (wymiar 4/15 etatu)

-1 października 2001 r. zawarta umowa o dzieło z PWSZ w Krośnie

-od 1 czerwca 2004 r. na stanowisku adiunkta w IWFIZ, Wydział Pedagogiczny, UR

-od 1 czerwca 2015 r. na stanowisku starszego wykładowcy, Zakład Historii, Katedra Nauk Humanistycznych i Społecznych, Wydział Wychowania Fizycznego (WWF), UR

4. Wskazanie osiągnięcia wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (DZ. U. 2016 r. poz. 882 ze zm. w Dz.U. z 2016 r. poz. 1311):

TYTUŁ OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO:

Słowiański ruch sokoli w Europie w XIX i XX w. (ze szczególnym uwzględnieniem działalności sokolstwa polskiego w Galicji i w II Rzeczypospolitej)

A. Monografie naukowe:

1. Monografia autorska (habilitacyjna), *Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w II Rzeczypospolitej (1918-1939)*, Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego, Rzeszów 2017

2. Monografia autorska, *Zarys dziejów sokolstwa słowiańskiego (1862-1939)*, Rzeszów 2014, ss. 212

B. Praca pod redakcją:

1. *Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Rozwadowie, Nisku, Tarnobrzegu i Machowie. W 110. rocznicę powstania gniazda rozwadowskiego 1906-2016*, Agnieszka Mirkiewicz (red.), Stalowa Wola 2016, ss. 128

C. Artykuły naukowe:

1. **Mirkiewicz Agnieszka**, *Skauting na łamach „Przewodnika Gimnastycznego<<Sokół>>” w latach 1911-1914-1918-1923*, [w:] *Z dziejów wychowania fizycznego, sportu i turystyki w Polsce i w Europie*, Jerzy Kosiewicz, Eligiusz Małolepszy, Teresa Drozdek-Małolepsza (red.), Częstochowa 2016, s. 23-44, <http://dx.doi.org/10.16926/zdwwsit.02>

- 2. Mirkiewicz Agnieszka**, *Garanty Aneta, Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Rozwadowie (1906-1946)*, [w:] *Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Rozwadowie...*, s. 13-47 (wkład własny 60%)
- 3. Mirkiewicz Agnieszka**, *Działacze Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Przeworsku (1893-1939)*, „Przegląd Sokoli” 2016, nr 29/30, s. 3-6
- 4. Mirkiewicz Agnieszka**, *Aspekty aktywności społecznej mieszkańców Przeworska na przykładzie Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” (1893-1939)*, *The aspects concerning social activity of the inhabitants of Przeworsk as illustrated by the case of the Gymnastic Society „Sokół” (1893-1939)*, „Scientific Review of Physical Culture” [online] 2015, vol. 5, no. 4, p. 250-262
- 5. Mirkiewicz Agnieszka**, *Majątek Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Łańcucie w czasie likwidacji*, [w:] *Losy gniazd „Sokoła” w wybranych dzielnicach Polski po II wojnie światowej*, Andrzej Nowakowski, Tadeusz Zych (red.), Rzeszów 2014, s. 109-118 (artykuł należy do cyklu poświęconego dziejom Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” po II wojnie światowej i jego likwidacji)
- 6. Mirkiewicz Agnieszka**, *Likwidacja Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Rzeszowie po II wojnie światowej*, *Liquidation of the Polish Gymnastic Association „Sokół” in Rzeszow after the II World War*, „Scientific Review of Physical Culture” [online] 2013, vol. 3, no.1, p. 114-120, wersja polskojęzyczna s. 121-128 (artykuł należy do cyklu poświęconego dziejom Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” po II wojnie światowej i jego likwidacji)
- 7. Mirkiewicz Agnieszka**, *Stan posiadania Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w województwie rzeszowskim w momencie likwidacji*, *Ownership of Polish Gymnastic Society „Falcon” in the province of Rzeszow on time of liquidation*, „Scientific Review of Physical Culture” [online] 2013, vol. 3, no. 3, p. 214-232, wersja polskojęzyczna s. 233-254 (artykuł należy do cyklu poświęconego dziejom Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” po II wojnie światowej i jego likwidacji)
- 8. Mirkiewicz Agnieszka**, *Zarys dziejów Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Boryslawiu w latach 1899-1914*, *Outline of the history of the Gymnastic Society „Falcon” in Boryslaw in 1899-1914*, „Scientific Review of Physical Culture” [online] 2013, vol. 3, no. 4, p. 5-13, wersja polskojęzyczna s. 14-22

9. Mirkiewicz Agnieszka, *Likwidacja Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w województwie rzeszowskim po II wojnie światowej*, „LIMES. Studia i Materiały z Dziejów Europy Środkowo-Wschodniej”, 2012, nr 5, s. 192-212 (artykuł należy do cyklu poświęconego dziejom Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” po II wojnie światowej i jego likwidacji)

10. Cieszkowski Stanisław, Mirkiewicz Agnieszka, Bajorek Wojciech, Przednowek Karolina, *Polskie Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Rzeszowie w latach 1945-1947*, [w:] *Szkice z działalności Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” (1867-2006)*, Stanisław Zaborniak, Paweł Król (red.), Rzeszów 2010, s. 199-209, wkład własny 25 % (artykuł należy do cyklu poświęconego dziejom Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” po II wojnie światowej i jego likwidacji)

11. Mirkiewicz Agnieszka, Krawczyk Magdalena, *Próby reaktywowania okręgu rzeszowskiego i przemyskiego Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” po II wojnie światowej*, [w:] *Wkład Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w rozwój kultury fizycznej na ziemiach polskich, w 120-lecie powstania Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Rzeszowie (1886-2007)*, Stanisław Zaborniak, Marcin Obodyński (red.), Rzeszów 2008, s. 38-46 (artykuł należy do cyklu poświęconego dziejom Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” i jego likwidacji) wkład własny 70 %

12. Mirkiewicz Agnieszka, Zaborniak Stanisław, *Działalność wydziału kolarskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Gorlicach w latach 1907-1913*, [w:] *Z tradycji kolarstwa na ziemiach polskich w Galicji i na Podkarpaciu (1867-2007)*, w 140. rocznicę kolarstwa w Polsce, Kazimierz Obodyński, Stanisław Zaborniak (red.), Rzeszów 2007, s. 145-150, wkład własny 50 %

Zagadnienie dziejów Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, w tym jego wielopłaszczyznowa działalność, stanowi najważniejszy nurt moich zainteresowań badawczych. Po raz pierwszy temat ten podjęłam już na studiach przy okazji przygotowywania pracy magisterskiej. Podczas studiów wygłosiłam też swój pierwszy wykład (Miejska Biblioteka Publiczna w Przeworsku) dotyczący historii tego stowarzyszenia, dla nielicznych żyjących jeszcze wówczas członków byłego gniazda przeworskiego. Problematyka sokola znalazła swoją kontynuację, chociaż co zrozumiałe, już w innym ujęciu terytorialno-chronologicznym, podczas opracowywania dysertacji doktorskiej i habilitacyjnej.

Pragnę podkreślić, iż badania jakie prowadzę pod kątem rekonstrukcji dziejów Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, cechuje wieloaspektowość i szerokie ujmowanie interesujących mnie zagadnień. Biorąc pod uwagę ten ściśle określony przeze mnie kierunek działalności naukowej, prace o takiej tematyce wskazałam jako moje podstawowe osiągnięcie badawcze. Zaznaczam, iż w jego ramach ujęłam, wyłącznie publikacje powstałe po obronie pracy doktorskiej, w tym (jak już wykazałam), dwanaście artykułów, pracę pod redakcją i dwie monografie, w tym najważniejszą, którą zatytułowałam *Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w II Rzeczypospolitej (1918-1939)*. Wszystkie te opracowania uszeregowane przeze mnie w trzech działach, traktuję jako elementy mojego podstawowego osiągnięcia badawczego i scharakteryzuję je poniżej. Pozostałe dokonania na niwie naukowej zamieściłam w dalszej części autoreferatu.

Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” powstało w 1867 r. we Lwowie, ale o stopniowym wykształcaniu się ruchu sokolego i jego rozwoju można mówić dopiero po 1884 r., do tego bowiem czasu wspomniane gniazdo było jedynym działającym ogniskiem tego stowarzyszenia. Po 1884 r. zaczęły sukcesywnie powstawać placówki sokole w różnych ośrodkach zaboru austriackiego i pruskiego, również w rosyjskim, chociaż na tym terenie najpóźniej. Dotychczasową literaturę przedmiotu poświęconą różnym aspektom ich działalności tworzy spora liczba publikacji. Brak było jednak całościowego opracowania poświęconego dziejom tej organizacji w okresie II Rzeczypospolitej. Za zasadne uznałam więc przygotowanie takiej właśnie monografii, uzupełniającej polską historiografię sokołą. Przeprowadzone przeze mnie badania zostały opracowane w publikacji pt. *Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w II Rzeczypospolitej (1918-1939)*, która stanowi najważniejszy element zgłaszanego przeze mnie osiągnięcia naukowego. Realizując wspomniany zamysł badawczy, dążyłam do maksymalnie rozbudowanego, monograficznego i pełnego jego ujęcia, stąd szeroko postawione pytania badawcze oraz wynikająca z tych przemyśleń struktura pracy.

Na potrzeby niniejszego opracowania sformułowałam następujące pytania badawcze: Jakie formy działalności podejmowano w gniazdach sokolich w warunkach suwerennego państwa polskiego?; Jakie były społeczne korzyści płynące z istnienia Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w okresie II Rzeczypospolitej?; Jaka była wówczas specyfika „Sokoła”?; Czy interesująca nas organizacja rozpatrywanego okresu wniosła wkład w rozwój polskiej kultury fizycznej?; Do popularyzacji jakich dyscyplin się przyczyniła?

Całość zamknęłam w sześciu rozdziałach. Treść poprzedzona jest wstępem, po ostatnim rozdziale zgodnie z obowiązującą konwencją umieściłam zakończenie. Zostało ono przeze mnie podzielone na dwie części, pierwszą klasyczną, w której zawarłam konkluzje i podsumowanie przeprowadzonych przeze mnie badań, drugą w postaci krótkiego epilogu poświęconego głównie wojennym losom wybranych działaczy tego stowarzyszenia. Ten niezwykle ważny wątek badawczy czeka jeszcze na gruntowne prześledzenie podczas kwerend i opracowanie w formie szerszej publikacji.

Tekst opracowałam w oparciu o materiał archiwalny (archiwa polskie i ukraińskie), prasowy (bogaty zbiór sokolej prasy organizacyjnej, sportowej, korzystałam też z tytułów regionalnych, chociaż w węższym zakresie), źródła drukowane, opracowania i artykuły, w mniejszym stopniu o netografię. Praca została uzupełniona bogatą dokumentacją fotograficzną, pochodzącą w większości ze zbiorów Narodowego Archiwum Cyfrowego oraz Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu. W pracy wzięto pod uwagę funkcjonujące w obrębie terytorialnym II Rzeczypospolitej sześć dzielnic (dzielnica była elementem składowym w strukturze wewnętrznej tej organizacji i stanowiła o jej specyfice w tym okresie). Były to krakowska, małopolska, mazowiecka, pomorska, śląska i wielkopolska.

Rozdział pierwszy podzieliłam na trzy integralne części. Wprowadza on w części pierwszej w podejmowaną w monografii tematykę, przedstawia genezę i rozwój sokolstwa na ziemiach polskich do wybuchu I wojny światowej. W podrozdziale drugim ukazałam rolę i postawę sokołów w czasie wspomnianego konfliktu zbrojnego, w trzecim, zamykającym tę część pracy przedstawiłam Towarzystwo Gimnastycznego „Sokół” w okresie kształtowania się granic państwa polskiego.

W rozdziale drugim (podrozdział pierwszy) pokazałam jak przebiegał proces unifikacji środowiska sokolego, wcześniej rozdzielonego kordonami zaborczymi. Główne dyskusje i najważniejsze zebrania przeprowadzane pod kątem zjednoczenia odbywały się we Lwowie i Warszawie, a osobami przejawiającymi w tym dziele godną odnotowania aktywność byli m.in. Stanisław Biega i Bernard Chrzanowski. Można przyjąć, iż proces unifikacyjny zakończył się w 1923 r. Szczególnie ważnym wydarzeniem na tej drodze było utworzenie Związku Towarzystw Gimnastycznych „Sokół” w Polsce (ZTG„S”), którego statut oficjalnie zatwierdziło Ministerstwo Spraw Wewnętrznych 29 listopada 1920 r. Za równie kluczową datę w dziejach sokolstwa omawianego okresu należy uznać dzień 18 lutego 1923 r., kiedy to

Rada ZTG„S” odbyła swój pierwszy walny zjazd, a w wyniku wyborów, jakie miały wówczas miejsce, prezesem Związku został Adam hr. Zamoyski.

Najważniejsze aspekty dotyczące rozwoju organizacyjnego sokolstwa, zaprezentowałam w drugiej części analizowanego rozdziału. Wynikało z nich m.in., iż w 1932 r. ZTG„S” skupiał 883 gniazda i 75 082 osoby, z wyłączeniem reprezentantów młodego pokolenia. Notowano jednak sukcesywny spadek liczby członków. Poczynione przeze mnie ustalenia co do 1938 r., pozwalają stwierdzić pogłębienie kryzysu personalnego w ZTG„S”, w organizacji pozostało bowiem 30 000 pozostałych druhen i druhów. Jednak pod względem ogólnej liczby osób zrzeszonych w Towarzystwie Gimnastycznym „Sokół” było to wystarczające, by jako całość lokować się na drugim miejscu, rozpatrując wyszczególnianą w statystykach GUS-u grupę 24 związków sportowych. Spadek liczebności „Sokoła” spowodowany był poszukiwaniem atrakcyjniejszych form zajęć ruchowych w klubach o większym potencjale ekonomicznym niż towarzystwa sokole. Władze ZTG„S” podejmowały rozmaite działania o charakterze propagandowym i nie tylko, mające służyć pozyskaniu nowych członków, co jak wynika z przeprowadzonych badań, lokalnie dawało nieraz dobre efekty.

Nowa administracja sokola bazowała na segmentach tj. gniazda-okręgi-dzielnice-Związek. W tym okresie duże znaczenie nadano, wspomnianym już strukturom, jakimi były dzielnice. Za celowe uznałam też w tej części pracy, porównanie intensywności rozwoju poszczególnych jednostek dzielnicowych, które jak się okazało, rozwijały się nierównomiernie. Ciekawie przedstawiała się też obecność gniazd sokolich, w sensie liczbowym, w niektórych ośrodkach miejskich. Niekiedy ich liczba w danej miejscowości wykraczała poza typową jedną placówkę i oscylowała między dwiema a nawet kilkunastoma. W okresie II Rzeczypospolitej, *wielogniazdowe* były m.in.: Bydgoszcz, Częstochowa, Grudziądz, Kraków, Lwów, Łódź, Poznań, Stanisławów, Tarnów, Toruń.

Sporo o charakterze rozpatrywanego tu stowarzyszenia jako całości, mówi wyróżnienie gniazd ze względu na: dominującą profesję członków (m.in. gniazda rzemieślnicze, kolejowe), miejsce pracy (ośrodki miejskie i wiejskie), ze względu na płeć (gniazda żeńskie, mieszane, męskie), rodzaj prowadzonej działalności (na przykład ogniska „Sokoła” konnego). Został też wprowadzony podział ze względu na liczebność placówek sokolich i również tutaj można mówić o dużym zróżnicowaniu, bowiem obok ośrodków liczących kilkaset członków, na przeciwległym biegunie sytuowały się *mikrogniazda*, zrzeszające tylko kilkunastu członków. Organizacja sokola trafiła również do środowiska akademickiego, jednak ze względu na szczupłość źródeł dotyczącą tego wątku, trudno ocenić skalę jego działań.

Administracja sokoła była bardzo dynamiczna, jak wspomniałam gniazda tworzone, a nieaktywne zamykano, łączono dwa okręgi w jeden większy w celu zintensyfikowania pracy, itp. Co symptomatyczne, w obręb terytorialny ZTG„S” został oficjalnie włączony Gdańsk (mimo statusu Wolnego Miasta) i okręg gdański. Dlatego, kierując się przesłankami wynikającymi z historii Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, uznałam za celowe włączenie do rozpatrywanego opracowania treści dotyczących Gdańska, jak i przywołanej jednostki okręgowej. Podobnie potraktowałam Czerniowce (Rumunia), które w interesującym mnie okresie, zgodnie z sokołą administracją należały do dzielnicy małopolskiej w ramach ZTG„S”. Dla pełnego obrazu należy dodać, iż od 1924 r. do 1931 r., istniała we Francji VII dzielnica należąca do tego Związku, jednak jej kontakty z ZTG„S” nie były tak silne i bardziej skłaniała się jako taka, ku francuskim strukturom organizacyjnym kultury fizycznej. Konkluzje jakie wypływają po opracowaniu tematu związanego z obecnością „Sokoła” w pejzażu społecznym II Rzeczypospolitej, w aspekcie analizowanego rozdziału drugiego, prowadzą się też do zanegowania wcześniej funkcjonującej opinii, określającej rozpatrywaną tu organizację jako organizację młodzieżową. Taka teza nie znajduje potwierdzenia w liczbach i statystykach tego stowarzyszenia. „Sokół” skupiał osoby pochodzące z różnych przedziałów wiekowych, ale z pewnością nie dominowało tam młode pokolenie. Był też, mimo wyraźnego nurtu kobiecego, towarzystwem zmaskulinizowanym.

Kolejna kwestia, którą zajęłam się w trzecim podrozdziale drugiego rozdziału to baza lokalowa. Budynki stowarzyszenia nosiły miano sokołni, dość często były bardzo efektowne pod względem architektonicznym, należały zwykle do najbardziej reprezentacyjnych obiektów danej miejscowości. Obok budowli murowanych „Sokoła” (dużych, mniejszych), również znane są przykłady drewnianych domów sokołich. Do najbardziej typowej infrastruktury sokołej należały w rozpatrywanym okresie: boiska, korty tenisowe, bieżnie, strzelnice, miejsca do rzutów, skocznie lekkoatletyczne, kręgielnie, niekiedy przystanie i duże stadiony. Dodać należy jednak, iż sokoli nie zawsze pracowali we własnych gmachach, często podejmowali różne formy aktywności w wynajmowanych pomieszczeniach.

Interesująco przedstawiały się kwestie socjalne zaprezentowane przeze mnie w pierwszym podrozdziale rozdziału trzeciego, gdzie wykazałam, iż najważniejsze dla władz sokołich było docieranie do wszystkich warstw społeczeństwa polskiego. Można więc mówić o dużym zróżnicowaniu struktury społecznej szeregów tej organizacji w okresie II Rzeczypospolitej, która tym samym nie posiadała znamion organizacji elitarniej (w sensie dopuszczenia jedynie wąskiej grupy społecznej).

W drugim podrozdziale trzeciego rozdziału rozpatrywałam zagadnienie związków „Sokoła” z duchowieństwem katolickim, co z kolei przyniosło ustalenia świadczące o ultrakatolickiej postawie sokolstwa II Rzeczypospolitej. Swoistym nowum było utworzenie funkcji naczelnego kapelana tego środowiska, którym w 1936 r. został ks. dr Tadeusz Jachimowski, od tego momentu odpowiedzialny za całokształt prowadzonych w „Sokole” działań duszpasterskich. Rozpatrując relacje z klerem katolickim stwierdziłam, iż wielu księży zajmowało stanowiska prezesów gniazd, lub pełniło inne ważne funkcje w Zarządach placówek sokolich.

Na podstawie prześledzonego przeze mnie materiału udało się wskazać (trzeci podrozdział rozdziału trzeciego) organizacje z jakimi najchętniej kontaktowało się Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”. W tej grupie należy wymienić: Polską Macierz Szkolną, Polskie Towarzystwo Czerwonego Krzyża, później po przemianowaniu Polski Czerwony Krzyż, Towarzystwo Szkoły Ludowej, stowarzyszenie YMCA, Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Męskiej, Polskie Towarzystwo Tatrzańskie. Kontaktowano się też ze środowiskiem harcerskim, jednak intensywność tych związków, najczęściej nie była tak wyraźna jak w okresie poprzedzającym wybuch I wojny światowej. Zaznaczyć należy, iż w przypadku relacji z organizacjami społecznymi, dużego znaczenia nabierał i był widoczny kontekst miejscowy (lokalny). Po utworzeniu w 1927 r. Państwowego Urzędu Wychowania Fizycznego i Przystosowania Wojskowego (PUWFiPW), „Sokół” siłą rzeczy miał z nim styczność, a jak również z jego agendami terenowymi. W tym samym podrozdziale poruszyłam kwestię stosunku Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” do mniejszości narodowych. W tym wątku najbardziej zauważalny był jego antysemityzm i taka narracja zdecydowanie przeważała w prasie organizacyjnej. Mniejszością, na którą członkowie „Sokoła” mieli uważne baczenie była mniejszość niemiecka, co szczególnie wiązało się z obawami rewizjonistycznymi. W przypadku Białorusinów i Ukraińców bardziej liczone na wariant asymilacyjny.

Aspekt polityczny w działalności tego środowiska zaprezentowałam w czwartym podrozdziale rozpatrywanego rozdziału trzeciego. W okresie II Rzeczypospolitej Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” deklarowało apolityczność, zezwalano natomiast zrzeszonym w nim osobom na prywatne poglądy polityczne, które jednak nie mogły być upowszechniane na forum gniazda. Na podstawie prześledzonego materiału udało się stwierdzić, iż członkowie stowarzyszenia najczęściej związani byli przynależnością do: Związku Ludowo-Narodowego (później Stronnictwa Narodowego, od 1928 r.), Polskiego

Stronnictwa Ludowego „Piast” (później współtworzyło Stronnictwo Ludowe), Stronnictwa Demokratycznego, Bezpartyjnego Bloku Współpracy z Rządem, po zaprzestaniu przez niego działalności do Obozu Zjednoczenia Narodowego, Polskiego Stronnictwa Chrześcijańskiej Demokracji, Narodowej Partii Robotniczej (NPR), Zjednoczenia Zawodowego Polskiego (organizacja związkowa związana m.in. z NPR), Chrześcijańskiego Stronnictwa Rolniczego, Polsko-Katolickiej Partii Ludowej, Polskiej Partii Socjalistycznej. W części poświęconej przynależności politycznej członków „Sokoła”, zagadnienie to rozpatrywałam kierując się *terytorializmem sokolim*, patrząc na sprawę przez pryzmat poszczególnych dzielnic. Generalnie trudno jednoznacznie scharakteryzować pod względem politycznym ZTG „S” jako całość. Dla pełnego obrazu dodam, iż pojawiają się też opinie o jego apolityczności. Jednak bardziej należałoby się skłaniać ku endeckości tego stowarzyszenia. „Sokół” miał silne związki z Romanem Dmowskim, a sokoli uznawali go za lidera. Gdy zmarł publikowali artykuły, w których mowa była o konsekwentnej realizacji przez to stowarzyszenie jego linii narodowej.

Bez względu na to, w jakiej sytuacji znalazła się rozpatrywana tu organizacja po przewrocie majowym, nigdy jako całość nie występowała przeciwko polskiej racji stanu. Jak pokazały badania, do grona osób najbardziej przychylnych „Sokołowi” w całym rozpatrywanym okresie należeli: Józef Haller, Ignacy Paderewski, Cyryl Ratajski, Roman Dmowski.

Niewątpliwie sokoli przyczynili się do rozwoju polskiej kultury fizycznej. Rezultaty badawcze tego dotyczące, przedstawiłam praktycznie w całym czwartym rozdziale analizowanego tu opracowania. Reprezentanci tego środowiska byli uczestnikami igrzysk olimpijskich, zajmowali wysokie lokaty podczas zawodów ogólnokrajowych rozgrywanych w różnych dyscyplinach. Wielu było Mistrzami/Mistrzyniami Polski. W rozpatrywanym okresie Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” traktowane było jako odpowiednik Polskiego Związku Gimnastycznego. Organizowanie przez zbiorowość sokołą zawodów, zarówno wewnętrznych (na wszystkich szczeblach organizacyjnych), jak i zewnętrznych, przeprowadzanie rywalizacji towarzyskich i w ramach sportu kwalifikowanego, sprzyjało popularyzacji różnych dyscyplin, przyczyniało się też do upowszechniania widowiska sportowego oraz kształtowania postaw spektatorskich. Najchętniej rozwijanymi wówczas dyscyplinami była gimnastyka, lekkoatletyka. Obok nich, w ujęciu całościowym dyscyplinami, które uprawiano (w różnych gniazdach, z różnymi efektami) były gry zespołowe (hazena, piłka ręczna, piłka nożna, piłka siatkowa, koszykówka), kolarstwo, tenis

ziemny, tenis stołowy, narciarstwo (w tym skoki narciarskie), wioślarstwo, kajakarstwo, hokej, łyżwiarstwo, saneczkarstwo, gra w kręgle, ciężkoatletyka, pływanie. Sporadycznie rozwijano skoki do wody, piłkę wodną, szybownictwo, łucznictwo, krykiet, skikjoring. „Sokół” jako taki przyczynił się do rozwoju lekkoatletyki, a także sportu gimnastycznego, jeździeckiego, ciężkoatletycznego. Specyfikę rozpatrywanego tu stowarzyszenia tworzyły też zloty. W swojej wielokierunkowej działalności „Sokół” rozwijał aktywność na niwie turystycznej, organizował wyjazdy, wycieczki itp., przeprowadzał dla swoich członków rozmaite kursy, przygotowywał zawodników do udziału w różnych ważnych rywalizacjach międzynarodowych.

Sokolstwo prowadziło działalność kulturalno-oświatową, patriotyczno-wychowawczą (koncentrując się na wychowaniu świadomego obywatela Polaka), organizowało obchody rocznic narodowych itp. Wachlarz aktywności podejmowanych na niwie kulturalnej był bardzo szeroki. Należy dodać, iż rozwijanie płaszczyzny towarzysko-rozrywkowej sprzyjało integracji i większej spójności szeregów sokolich, a o to przecież również chodziło. Rozrywkę w „Sokole” znajdowali też ludzie nie powiązani z tym środowiskiem. Zagadnienie to, wraz ze stosowną egzemplifikacją, scharakteryzowałam w pierwszej części rozdziału piątego.

Podrozdział drugi piątego rozdziału poświęcono sprawie, jaką było sokole przysposobienie wojskowe (pw). Dziedzina ta była rozwijana, jednak ZTG„S” został pozbawiony możliwości decyzyjnych w tym zakresie. Nie zarzucono znanej z okresu przedwojennego koncepcji tworzenia Stałych Drużyn Sokolich. Również organizowano pw kobiet, przygotowując je do działalności w służbach pomocniczych na wypadek wojny.

Aspekt ekonomiczno-gospodarczy funkcjonowania gniazd przedstawiłam w pierwszym podrozdziale rozdziału szóstego. Analiza tego zagadnienia pozwoliła stwierdzić, iż Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” była organizacją niezasobną, z częstymi kłopotami finansowymi notowanymi praktycznie na wszystkich szczeblach wewnętrznej struktury ZTG„S”. Nie licząc składek i wpisowego, podobne problemy próbowano rozwiązywać na rozmaite sposoby. Sokoli m.in. kierowali prośby o subwencje, otrzymywali wsparcie ze strony sokolstwa polskiego działającego w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej, zaciągali kredyty, organizowali różne imprezy ukierunkowane na zysk, korzystali z darowizn nie tylko swoich działaczy, ale też osób prywatnych, niezwiązanych ze stowarzyszeniem.

Ustalenia dotyczące działalności wydawniczej sokolstwa zaprezentowałam w podrozdziale drugim rozdziału szóstego, w którym wykazałam, iż zakres podejmowanej przez jego reprezentantów aktywności w tej mierze był bardzo szeroki. Sokoli redagowali swoje czasopisma organizacyjne, książki, regulaminy, statuty, kwestionariusze, druki administracyjne, legitymacje, kalendarze, wydawnictwa okolicznościowe (w tym księgi jubileuszowe), jednodniówki i wiele innych publikacji.

Należy zaznaczyć, iż Towarzystwo Gimnastyczne jako całość włączało się też w szereg akcji o dużym znaczeniu społecznym, były to w rozpatrywanym okresie m.in. walka z analfabetyzmem (gdzie notowano w tym zakresie współpracę z PMS), walka z alkoholizmem, pomoc powodzianom, akcje przygotowywania wypoczynku letniego, organizowanie pomocy zimowej dla osób najbardziej potrzebujących, bezrobotnych, czy wspieranie Funduszu Obrony Narodowej. Wyniki badawcze odnoszące się do powyższych kwestii, potwierdzające społeczne zaangażowanie, omówiłam w części trzeciej rozdziału szóstego. Wątek najczęściej dobrych kontaktów z sokolstwem polonijnym i przedstawicielami *słowińskiej rodziny sokolej* rozwinęłam w ostatnim podrozdziale rozdziału szóstego. Ich reprezentanci przyjeżdżali na zloty odbywające się w naszym kraju, zwłaszcza te najważniejsze. Również sokoli II Rzeczypospolitej wyjeżdżali na podobne imprezy organizowane zagranicą.

Wyniki moich ustaleń badawczych dotyczących Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” pokazują trudność jaka pojawia się przy próbie jednoznacznej oceny tego stowarzyszenia. Oczywiście, w niektórych kwestiach podbudowa źródłowa i wszelkie przesłanki naukowe pozwalają moim zdaniem na uogólnioną recenzję pracy tej organizacji. W niektórych jednak aspektach działań podejmowanych przez jego członków, jest to wręcz niemożliwe. Rekonstrukcja dziejów gniazd sokolich w okresie II Rzeczypospolitej wymusza uwzględnienie determinantów lokalnych. Można tu przywołać koronny przykład relacji ze Związkiem Strzeleckim, z wiadomych względów adwersarzem stowarzyszeń sokolich. Mimo, iż władze tych stowarzyszeń były przeciwne współpracy (nawet nie mogło dojść do porozumienia ze względu na zbyt wyraźne i istotne różnice programowe w warunkach zachwiania bezpieczeństwa kraju i wzrostu zagrożeń zewnętrznych), to przykłady przywołane przeze mnie, pokazują też nawiązywaną lokalnie współpracę między członkami tych organizacji, do której w sporadycznych wypadkach dochodziło nawet wówczas, gdy oficjalne kontakty ZTG „S” z rozpatrywanym wyżej stowarzyszeniem zostały zerwane. Jak wspomniałam, między „Sokołem” a Związkiem Strzeleckim miały miejsce też kontakty na

plaszczyźnie sportowej. Podobnie rzecz się miała, jeśli chodzi o współpracę sokolstwa z przedstawicielami administracji terenowej. Tutaj z jednej strony odbywało się efektywne współdziałanie (na przykład z wojewodą pomorskim Stefanem Kirtiklisem), z drugiej „Sokół”, zwłaszcza w warunkach pomajowych (po przewrocie majowym 1926 r.) napotykał na poważne utrudnienia ze strony władz lokalnych. W jakimś sensie interesujące mnie stowarzyszenie tworzyło specyficzny koloryt okresu II Rzeczypospolitej poprzez organizację: pochodów swoich umundurowanych członków przy okazji różnych świąt, ćwiczeń terenowych, prezentacji konnych oddziałów sokolich konnych, zlotów. Te ostatnie, biorąc pod uwagę najwyższe szczeble nabierały charakteru masowych imprez sokolstwa, podczas których akcentowano bardzo wyraźnie sprawy patriotyczne. Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” nie ustrzegło się też krytyki zewnętrznej. M.in. zarzucano mu brak tolerancji i realizację *jedynie właściwej* linii katolickiej.

Na podstawie przeprowadzonych ustaleń można stwierdzić, iż pod wieloma względami Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” było organizacją niejednorodną. W swoich szeregach skupiało zarówno osoby ideowe, przepełnione chęcią realizacji *filozofii sokolej*, faktycznie zaangażowane w pracę, jak i niesubordynowane, nie wywiązujące się z podstawowych obowiązków organizacyjnych. Bezspornie niektórzy członkowie byli przypadkowi. Oczywiście wyróżniano też typ pośredni. Dodać należy, iż wiele osób zrzeszonych w „Sokole” miało swoisty *profil społeczny* i angażowało się w różne formy pracy na rzecz dobra publicznego, działało też w innych stowarzyszeniach. Niektórzy mieli wykształconą swoistą *świadomość (tożsamość) sokolą*, w myśl czego, zaangażowanie w działalność organizacyjną, traktowali jako służbę ojczyźnie. Niewątpliwie do takich należał A. hr. Zamoyski, któremu sokolstwo zawdzięczało bardzo wiele (m.in. w jego majątku w Kozłowiec organizowano kursy sokole).

Druga z monografii wskazanych przeze mnie, *Zarys dziejów sokolstwa słowiańskiego (1862-1939)*, ukazała się w Rzeszowie w 2014 r. Jej cezura początkowa wskazuje na rok, w którym na ziemiach czeskich utworzono pierwsze stowarzyszenie sokole. Tym samym zainicjowany został, jak się z czasem okazało, ruch społeczny, który zdecydowanie wykroczył poza teren swojego powstania. Cezura końcowa jest czytelna i związana z wybuchem II światowej. Celem tego opracowania było przedstawienie najważniejszych faktów z dziejów Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” tworzonego wśród narodów słowiańskich, z ukazaniem podobieństw i różnic. W publikacji omówiłam czeską genezę tych stowarzyszeń, rozwój organizacji o takim charakterze u Słowian południowych,

Serbołużyczan, Rosjan (ze szczególnym wyeksponowaniem działalności w tym zakresie) przebywających na emigracji, przedstawiłam działalność „Sokoła” polskiego i bułgarskiego „Junaka”. Zajęłam się też Związkiem Sokolstwa Słowiańskiego, który ponownie, po zakończeniu I wojny światowej, w 1925 r. został utworzony w Warszawie. Za zasadne uznałam przedstawienie w odrębnym rozdziale tego opracowania czołowych działaczy sokolstwa słowiańskiego tamtego okresu. Moje ustalenia, pozwoliły stwierdzić, iż najważniejszymi postaciami tego ruchu (ujęcie alfabetyczne) byli: Iwan Boberski, Franjo Bučar, Jan Dobrzański, Antoni Durski, Engelbert Władysław Gangl, Vasyl Levski, Józef Emil Scheiner, Miroslav Tyrš, Jindřich Vaniček, A. hr. Zamoyski. Słowiańskie towarzystwa sokole charakteryzowały się podobieństwem programowym, jednak nie utworzyły w pełni spójnej organizacji, na czym zaważyły różnice narodowe, m.in. o chodziło tu o kwestie polityczne i religijne. Na podkreślenie jednak zasługuje fakt, iż bliska była im idea zbliżenia narodów, a nawet pojawiła się deklaracja, by na forum międzynarodowym nie występować przeciw sobie. Jak pokazały przeprowadzone badania, wzorcem funkcjonowania organizacyjnego, praktycznie we wszystkich kwestiach, był „Sokół” czeski.

Kolejnym elementem wyszczególnionym w rozpatrywanym tu osiągnięciu naukowym, będącym podstawą do przeprowadzenia postępowania habilitacyjnego, jest publikacja pod moją redakcją pt. *Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Rozwadowie, Nisku, Tarnobrzegu i Machowie. W 110. rocznicę powstania gniazda rozwadowskiego (1906-2016)*, Stalowa Wola 2016, ss. 128. Pretekstem do jej powstania był przywołany w tytule jubileusz, przy okazji którego zrodził się zamysł opracowania na potrzeby tego zbioru, artykułu współautorskiego poświęconego historii „Sokoła” w Rozwadowie. Było to uzasadnione, zważywszy, iż w historiografii sokolej odrębnej publikacji naukowej o tej tematyce, dotąd nie było. Celem omawianej książki było pokazanie też dziejów gniazd *ościennych*, tj. Machów, Tarnobrzeg, Nisko, oraz współpracy jaką między sobą nawiązywały. Niewątpliwie mniej znane, acz niezwykle ciekawe ujęcie tematu sokolego zaproponował w swoim artykule tam zamieszczonym, Zbigniew Beiersdorf, zajmując się architekturą obiektu „Sokoła” rozwadowskiego w konfrontacji z innymi sokolniami galicyjskimi. Równie interesująco przedstawiały się dwie inne prace, pierwsza na temat bardzo dobrze prosperującego ośrodka włościańskiego w Machowie, druga poświęcona dziejom tarnobrzesckiej placówki sokolej w okresie 1945-1950.

Jak zaznaczyłam, przygotowałam też cykl sześciu artykułów poświęconych historii stowarzyszeń sokolich na ziemiach polskich po II wojnie światowej. Za realizacją tego

zadania badawczego przemawiał brak w literaturze przedmiotu tego typu opracowań, zwłaszcza jeżeli chodzi o teren interesującego mnie powojennego województwa rzeszowskiego. Wspomniany okres był trudny dla środowiska sokolego, jego przedstawiciele napotykali na liczne problemy, zwińczeniem których była likwidacja Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. Analizowane publikacje przedstawiają zagadnienie w ujęciu regionalnym, bazując na bogatym materiale archiwalnym. W pierwszej z prac (współautorskiej), która ukazała się w 2008 r. zostały zaprezentowane działania zmierzające do powojennego uruchomienia okręgu rzeszowskiego i przemyskiego. Wykazałam w niej dość dużą aktywizację środowiska sokolego na rozpatrywanym obszarze i chęć ponowienia działalności, jak również wiodącą rolę w organizowaniu ruchu „Sokoła” w warunkach powojennych, lidera sokolego z Rzeszowa, Władysława Wallera. W kolejnym artykule (współautorskim) przedstawiłam krótkotrwałą działalność gniazda rzeszowskiego (1945-1947). Także inne placówki sokole ubiegały się w tym czasie u władz o możliwość reaktywowania, jednak starania te nie zawsze przynosiły oczekiwany efekt. Utrudnienia związane z ponowną aktywacją ośrodków „Sokoła” w powojennym województwie rzeszowskim, uznałam za swoiste *preludium* do likwidacji tego typu stowarzyszeń w tym regionie. Problematyce związanej z procesem ostatecznego anulowania działań Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” poświęciłam dwa obszernie artykuły, zajmując się zagadnieniem w szerszym ujęciu, rozpatrując województwo rzeszowskie, i w węższym, gdzie skoncentrowałam się na zamknięciu gniazda działającego w Rzeszowie. Jak wynika z prześledzonego materiału niewiele placówek interesującego mnie stowarzyszenia reaktywowano na tym terenie, inne jak zaznaczono, miały kłopoty z ponowną rejestracją. Funkcjonowanie gniazd, które udało się uruchomić było najczęściej krótkie, zwykle je zawieszano, a następnie rozwiązywano. Zaznaczyć należy, iż procesy likwidacyjne mogły trwać bardzo długo. Kwerenda archiwalna pozwoliła też sformułować dalsze tematy badawcze rozpatrywane z perspektywy likwidacji. Opierając się o materiał archiwalny, zredagowałam dwie kolejne publikacje cyklu, tym razem poświęcone aspektom materialnym „Sokoła”. Udało się ustalić, jaki był majątek placówki łańcuckiej i stan posiadania gniazd wspomnianego wyżej województwa w momencie ich rozwiązywania. Zasadniczo, wiedza na temat dobytku gniazd po II wojnie światowej, w pewnym stopniu pozwala też określić, jakie formy działalności realizowali członkowie „Sokoła” (bądź mogli realizować), w ostatnich latach przed jej wybuchem.

Pozostałe artykuły wykazane, jako elementy mojego osiągnięcia naukowego ukazywały się w okresie 2007-2016. Ich tematyka oscyluje wokół zagadnień, które można podzielić na trzy grupy: 1. historia gniazd (Borysław, Przeworsk, Rozwadów), 2. działacze (sokoli przeworscy), 3. szeroko rozumiana działalność (wydział kolarski w Gorlicach, skauting i jego opis w wiodącym czasopiśmie sokolim).

5. Pozostałe osiągnięcia naukowo-badawcze

Jak wspomniałam główny nurt moich zainteresowań badawczych koncentruje się wokół zagadnień związanych z wielowymiarową działalnością Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”. Moje badania związane z tą tematyką w okresie poprzedzającym obronę pracy doktorskiej przyniosły efekt w postaci kilku publikacji. Pragnę wymienić w tej grupie m.in.: (współautorską z Markiem Mirkiewiczem), *Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w literaturze przedmiotu (przegląd piśmiennictwa)*, [w:] *Działalność Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”*, M. Mirkiewicz (red.), Rzeszów 1996, s. 27-39; *Sztandar Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Przeworsku*, „Przegląd Naukowy Instytutu Wychowania Fizycznego i Zdrowotnego WSP w Rzeszowie” t. 1, z. 1. Rzeszów 1997, s. 17-19; (współautorską z M. Mirkiewiczem), *Rodowód sokoli osób zasłużonych dla polskiej kultury fizycznej*, [w:] *130 lat sokolstwa polskiego*, Kraków 1997, s. 105-114; *Dzieje Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Przeworsku*, [w:] *Studia z historii i organizacji kultury fizycznej*, A. Nowakowski, H. Kulbacka, B. Maksimowska, J. Snopko (red.), Częstochowa 1998, s. 67-79.

W okresie 2007-2017 kontynuowałam działalność naukową w głównej mierze ukierunkowaną na problematykę sokolą. W efekcie powstało wówczas dwadzieścia jeden publikacji, z czego piętnaście, dotyczących interesującego mnie stowarzyszenia, zaliczyłam do wykazywanego tu osiągnięcia naukowego. Wśród pozostałych (rozpatrując okres po obronie rozprawy doktorskiej), za najważniejszą pracę uważam monografię pt. *Okręg rzeszowski Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” (1895-1939)*, opublikowaną w 2016 r. (Rzeszów, ss. 264), Jest ona zmienioną i poszerzoną wersją mojej dysertacji doktorskiej. Wspomniana książka, jak sugeruje już sam tytuł, rozpatruje wiodące zagadnienie w wąskim regionalnym aspekcie. Jej narracja swoją dolną cezurą sięga roku 1895, w którym powstały jednostki struktury terytorialnej sokolstwa, jakimi były okręgi. Rozpatrując je pojedynczo, okręg skupiał kilka lub kilkanaście gniazd. W opracowaniu poruszyłam sprawy genezy okręgu rzeszowskiego i jego rozwoju. Datą zamykającą rozważania dotyczące tej problematyki stał się rok 1939 i wybuch II wojny światowej. W monografii starałam się

pokazać wszystkie podstawowe formy działań podejmowane przez gniazda pracujące w strukturze okręgowej. Były to: działalność kulturalno-oświatowa, patriotyczna, gospodarczo-finansowa, opieka nad skautingiem, zaangażowane wraz z wybuchem I wojny światowej w prace Powiatowych Komitetów Narodowych, kształcenie kadr instruktorskich, rozwijanie płaszczyzny związanej z aktywnością ruchową. Opracowując temat prześledziłam i opisałam dynamikę rozwoju okręgu rzeszowskiego, stan bazy lokalowej i infrastruktury sportowej, udział w zlotach sokolich. Wykazałam, iż przedwojenna jednostka okręgowa z centrum w Rzeszowie była tuż przed wybuchem I wojny światowej bardzo duża, po jej zakończeniu zaś, miała problemy z ponowną aktywacją, co ostatecznie udało się w 1924 r. Jednak nastąpiła w tym okresie swoista organizacyjna degradacja okręgu rzeszowskiego, zredukowano drastycznie liczbę przynależnych doń placówek sokolich, a te które tam zaliczono, za wyjątkiem gniazda centralnego funkcjonującego w Rzeszowie, były bardzo słabe. W okresie II Rzeczypospolitej nie ominęły sokolstwa tego obszaru problemy typowe dla tej organizacji jako całości. M.in. wiązało się to z ochłodzeniem stosunków „Sokół”-władze państwowe po przewrocie majowym.

Niezależnie od badań nad dziejami polskiego i europejskiego sokolstwa (do tej pory koncentrowałam się na ich ujęciu słowiańskim), od momentu zakończenia studiów publikuję teksty i przygotowuję wystąpienia, dotyczące innych aspektów historii kultury fizycznej. W sensie badawczym zajmowałam się też biografistyką i dziedziną wychowania fizycznego (wf). Pierwsze opracowania na ten temat powstały po zakończeniu studiów, kolejne po doktoracie. Biografistykę traktuję jako stały i ważny nurt moich zainteresowań badawczych, teorię wf zaś, traktowałam jako wątek poboczny, ostatecznie zarzucony. Aktualnie podejmowane przeze mnie kierunki badań niezmiennie wyznacza Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół”. Obecnie opracowuję artykuł, bazujący w zdecydowanej większości na archiwaliach, poświęcony „Sokołowi” w Chyrowie.

Uczestniczyłam również w krajowych konferencjach naukowych, gdzie prezentowałam swoje referaty. W ujęciu chronologicznym, rozpatrując okres po obronie rozprawy doktorskiej (pełny wykaz konferencji w załączniku nr 3), były to: *Początki rozwoju sportu, dyscyplin sportowych i działalności klubów w Polsce*, Rzeszów 24-25 września 2004 r.; Konferencja Naukowa: *Z dziejów kultury fizycznej w Polsce. In memoriam Alfreda Freyera*, Tarnobrzeg 3 października 2008 r.; *Wychowanie Fizyczne, Sport i Rekreacja Fizyczna w perspektywie społeczno-kulturowej*, Rzeszów 14-15 listopada 2008 r.; Konferencja Naukowa *Prawo-Organizacja-Zarządzanie w Kulturze Fizycznej*, Rzeszów, 25 marca 2011 r.;

Ogólnopolska Konferencja Naukowa *Z dziejów kultury fizycznej w Polsce. Z okazji 120 -tej rocznicy założenia Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Przeworsku*, Przeworsk (Pałac Lubomirskich), 26 października 2013 r.; V Ogólnopolska Konferencja Naukowa Polskiego Towarzystwa Nauk Społecznych o Sporcie *Sport i turystyka w świetle nauk społecznych: historia, stan obecny i wyzwania*, Złoty Potok k/Częstochowy, 7-9 września 2015.

Jestem również promotorem pomocniczym w przewodzie doktorskim, który został otwarty 14 maja 2015 r. na Wydziale Socjologiczno-Historycznym UR (*Szachy kobiet w Polsce w latach 1945-1989*). Pracę przygotowuje mgr Jacek Gajewski, a jej promotorem jest prof. dr hab. Wojciech J. Cynarski. Brałam też udział w szkoleniach. W 2014 r. w zajęciach o takim charakterze pt. *Nowoczesne czasopismo naukowe-kierunki zmian* (15 maja 2014 r., organizator UR oraz redakcja czasopisma "Hexis. Theory, Society & Culture"). W 2015 r. zaś, w dniach 9-10 lipca, w szkoleniu pt. *Efektywne publikowanie naukowe* (organizowane przez Amber Editing), przeprowadzonym w ramach projektu *UR-nowoczesność i przyszłość regionu*.

6. Osiągnięcia dydaktyczne, współpraca z instytucjami, organizacjami i towarzystwami naukowymi i działalność popularyzatorska

Pracując w WSP/UR byłam zatrudniona w Zakładzie Teorii Wychowania Fizycznego IWFIZ tej uczelni. Aktualnie moim miejscem pracy jest WWF UR, gdzie jestem przypisana do Zakładu Historii w Katedrze Nauk Humanistycznych i Społecznych. Od 1 października 2015 r. do dnia dzisiejszego (stan na dzień 16 lipca 2017 r.) pełnię w tym Zakładzie funkcję jego kierownika.

W swojej działalności dydaktycznej realizowałam i realizuję (na studiach stacjonarnych i niestacjonarnych) różne typy zajęć. Obecnie prowadzę wykłady z zakresu historii kultury fizycznej i ćwiczenia z tego przedmiotu, ponadto w zakres moich obowiązków dydaktycznych wchodzi: historia olimpizmu (ćwiczenia), podstawy rekreacji (ćwiczenia) i seminaria licencjackie. Wcześniej nadzorowałam też proces powstawania prac magisterskich, spotykając się ze studentami na seminariach o takim charakterze. Wśród przedmiotów, jakie miałam możliwość do tej pory prowadzić znalazły się: historia Europy Środkowo-Południowo-Wschodniej (ze szczególnym uwzględnieniem dziejów Ukrainy i narodu ukraińskiego; zajęcia były skierowane do osób uczących się na III roku socjologii), dziedzictwo kulturowe Podkarpacia (przedmiot ujęty w programie jednolitych studiów magisterskich [IV rok] na specjalności: Organizacja i kierowanie turystyką), areny i stadiony

i ich znaczenie dla rozwoju turystyki (korzystałam w tym przypadku z możliwości eksponowania treści historycznych). Dotychczas wypromowałam siedem prac magisterskich (obrona dwóch kolejnych przewidziana jest we wrześniu 2017 r.) i osiem licencjackich (dwie kolejne-sytuacja j.w). W świetle ankiet recenzujących pracę osób prowadzących zajęcia dydaktyczne na naszym Wydziale, uzyskiwałam i uzyskuję wysokie oceny studentów. Również bardzo dobre noty przynosiły mi przeprowadzane na moich zajęciach hospitacje.

Obok uczelnianej aktywności dydaktycznej angażowałam się ponadto na WWF w rozmaite działania organizacyjne. I tak, byłam członkiem Rady Wydziału (w okresie od grudnia 2006 r. do czerwca 2008 r.), Wydziałowej Komisji Wyborczej (od maja 2008 r. pełniłam funkcję sekretarza, od 14 stycznia 2016 r. ponownie znalazłam się w składzie tej Komisji, tym razem w charakterze członka). Aktualnie zaś, powołana zostałam do gremium (wchodzącego w skład Wydziałowego Zespołu ds. Zapewnienia Jakości Kształcenia), dbającego o wysoką jakość przygotowywanych przez naszych studentów prac dyplomowych (licencjackich i magisterskich). W prasie lokalnej („Nowiny”, „Super Nowości”) ukazały się moje teksty promujące działania organizacyjne ówczesnego IWFIZ, później WWF (trzy informacje i jeden wywiad). Trzykrotnie inicjatywy realizowane przez WWF i naszą Katedrę opisałam w „Gazecie Uniwersyteckiej”.

Moja działalność pozauczelniana obejmuje m.in. członkostwo w Regionalnym Towarzystwie Naukowym w Przeworsku (RTN), które skupia historyków (tym osoby profesjonalnie zajmujące się historią sztuki), pracowników nauki, archiwistów i etnografów z rejonu Podkarpacia. Główna idea, jaka przyświecała powstaniu wspomnianego Towarzystwa, to koncentrowanie się na prowadzeniu rzetelnych i kompleksowych badań historycznych. W RTN uczestniczę w pracach sekcji źródłoznawczej, sekcji popularyzatorsko-wydawniczej, wchodzę też w skład Rady redakcyjnej serii wydawniczej pt. *Studia z dziejów miasta i regionu. Przeworsk mała ojczyzna*, komisji rewizyjnej, działam przy tworzonej bibliotece stowarzyszenia. Jestem też członkiem Klubu Autora *Ty i Twoje publikacje naukowe*, powstałego pod auspicjami Amber Editing.

W nurt działalności popularyzatorskiej wpisują się wygłoszone przeze mnie wykłady poświęcone historii Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, które kierowałam do różnych audytoriów. Ich odbiorcami byli m.in. słuchacze Uniwersytetu Trzeciego Wieku w Przeworsku, młodzież szkolna, nauczyciele historii i wychowania fizycznego oraz działacze sokoli, skupieni w aktualnie funkcjonujących w naszym kraju gniazdach tego stowarzyszenia itp. Przy realizacji rozmaitych projektów historycznych współpracuję

z Muzeum Okręgowym w Rzeszowie, Muzeum Regionalnym w Stalowej Woli i Muzeum w Przeworsku. Zespołem Pałacowo-Parkowym. Nasze dotychczasowe współdziałanie przybierało rozmaite formy, jest jednak dla mnie niezwykle cenne. Z mojej strony obejmowało przygotowanie wystaw (bądź pomoc przy organizacji), ich konsultację merytoryczną, wygłaszanie wykładów poświęconych „Sokołowi”, popularyzację zagadnień z nim związanych podczas sesji (spotkań) tematycznych i przygotowania sokolich imprez jubileuszowych. W pierwszej kolejności należy wspomnieć o zorganizowanej przeze mnie w związku z przypadającą w 2013 r. 120-tą rocznicą powstania Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Przeworsku ogólnopolskiej konferencji naukowej pt. *Z dziejów kultury fizycznej w Polsce. Z okazji 120-tej rocznicy założenia Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Przeworsku* (Przeworsk 26 października 2013). Trzy lata później zaś, byłam głównym koordynatorem, połączonego z sesją naukową jubileuszu 130-tej rocznicy powstania „Sokoła” rzeszowskiego. Odbył się 2 września 2016 r. w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie. Dopełnieniem tego projektu była okolicznościowa wystawa, zrealizowana według mojej koncepcji. Byłam też odpowiedzialna za jej stronę merytoryczną. Dzięki współpracy z TVP 3 Rzeszów, relacja z obchodów jubileuszu (udzieliłam też wówczas krótkiego wywiadu TVP 3) trafiła do regionalnych „Aktualności” oraz na antenę TVP Polonia.

Jak zasygnalizowałam, miałam okazję upowszechniać wiedzę na temat Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” na ziemiach polskich w formie wykładów (najczęściej połączonych z prezentacją multimedialną). Takie spotkania tematyczne dla młodzieży zostało zorganizowane przeze mnie w Muzeum w Przeworsku. Zespole Pałacowo-Parkowym. Wykłady odbyły się 13 grudnia 2013 r. i 17 grudnia 2013 r. Również z moim wykładem pt. *Działacze Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Przeworsku w starej fotografii*. Odpowiadając na zainteresowanie i kontynuując współpracę z Muzeum w Przeworsku. Zespołem Pałacowo-Parkowym byłam współorganizatorką kolejnej sesji historycznej, jaka odbyła się 16 stycznia 2014 r., poświęconej igrzyskom olimpijskim (w kontekście zbliżających się XXII zimowych igrzysk olimpijskich w Soczi). Ze swojej strony zaprezentowałam wówczas temat dotyczący genezy i rozwoju agonistyki greckiej. Również w ramach tego typu kontaktów udostępniałam swoje zbiory prywatne do przygotowania wystaw ww. placówkach.

Na zaproszenie Rektora Państwowej Wyższej Szkoły Techniczno-Ekonomicznej im. ks. Bronisława Markiewicza w Jarosławiu, 6 maja 2015 r. w Centrum Dialogu Między

Religiami i Narodami funkcjonującym przy tej uczelni, przeprowadziłam promocję swojej książki *Zarys dziejów sokolstwa słowiańskiego (1862-1939)* i wygłosiłam dwa wykłady: *Dzieje sokolstwa słowiańskiego* oraz *Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” w Jarosławiu 1889-1947*. W tym samym roku współpracowałam z Muzeum Regionalnym w Stalowej Woli przy przygotowaniu wystawy plenerowej (otwartej 5 września 2015 r.) na stalowowolskim rynku pt. *Rozwadowski „Sokół” - na skrzydłach niepodległości w 325. rocznicę lokacji miasta*. Byłam konsultantem merytorycznym tej dużej ekspozycji oraz udostępniłam materiały prywatne dotyczące historii Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół”, które po zdigitalizowaniu zostały wykorzystane do jej zilustrowania. Kolejna wystawa, której byłam współorganizatorem nosiła tytuł *Wojna i sport*, a zasadniczo głównym jej bohaterem był zamordowany w Katyniu Józef Baran-Bilewski. Została zaprezentowana w oparciu o eksponaty ze zbiorów Muzeum Okręgowego w Rzeszowie w dniach 5-6 listopada 2015 r. W tym samym roku weszłam w skład komitetu organizacyjnego (w roli wiceprzewodniczącej) przygotowującego wystawę czasową, której tematem przewodnim był sport w Przeworsku. W związku z tym w 2016 r. byłam konsultantem merytorycznym „Gazety Wystawowej” (był to rodzaj katalogu wystawy), pt. *Historia przeworskiego sportu 1893-2015*, która ukazała się w lipcu 2016 r. w dniu otwarcia tej wystawy. Ekspozycja cieszyła się dużą popularnością wśród przeworszczan, zwłaszcza zainteresowanych prezentowaną tam tematyką.

W 2017 r. mija 150 lat od założenia pierwszej placówki sokolej na ziemiach polskich. Ta okrągła rocznica skłoniła rozmaite instytucje do podjęcia inicjatyw mających na celu przypomnienie zasług „Sokoła” i uhonorowania tego jubileuszu. W ten nurt wpisały się m.in. działania Narodowego Banku Polskiego, który wyemitował okolicznościową monetę kolekcjonerską, srebrną dziesięciozłotówkę, której uroczysta promocja odbyła się 1 lutego 2017 r. w Muzeum Okręgowym w Rzeszowie. Na prośbę organizatorów wygłosiłam tam okolicznościowy wykład pt. *Towarzystwo Gimnastyczne „Sokół” na ziemiach polskich w 150. rocznicę powstania*. Scenografię stanowiła wystawa posterowa poświęcona działalności i siedzibom tego stowarzyszenia w Galicji - była to już wcześniej wspomniana prezentacja planszowa, którą przygotowałam z okazji wrześniowego (2016 r.) jubileuszu gniazda rzeszowskiego. Po jego zakończeniu była prezentowana w holu budynku głównego UR, a obecnie jest jednym z elementów wystroju pracowni historycznej na naszym Wydziale. W związku z jubileuszem sokolstwa polskiego również Polskie Radio Rzeszów podjęło tę tematykę. Na zaproszenie redaktor Iwony Piętak uczestniczyłam w audycji przez

nią przygotowywanej pt. *Kresowe krajobrazy*, gdzie udzieliłam obszernego wywiadu na temat historii ruchu sokolego.

W bieżącym roku, zostałam poproszona też przez dyrektora Miejskiego Ośrodka Kultury w Jarosławiu, mgr Elżbietę Śliwińską, o wygłoszenie wykładu (referatu) pt.: *Działalność kulturalno-oświatowa i patriotyczna Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Jarosławiu*. Zostanie on zaprezentowany 18 października 2017 r. podczas sesji popularnonaukowej poświęconej tej problematyce.

Pragnę nadmienić też, iż częściowo przekazałam już swoje zbiory prywatne dotyczące sokolstwa do Muzeum w Przeworsku. Zespołu Pałacowo-Parkowego i biblioteki Muzeum Okręgowego w Rzeszowie (m.in. pochodzące z okresu II Rzeczypospolitej oryginały wiodących czasopism sokolich „Przewodnik Gimnastyczny <<Sokół>>” 1927, nr 21, nr 23, nr 24; 1933, nr 2-3 i „Sokół Małopolski” 1937, nr 1).

Inną formą działalności popularyzującej naukę, jej osiągnięcia (przy jednoczesnej promocji WWF i UR w prasie lokalnej, Radiu Rzeszów i środowisku lokalnym), ale ściśle wynikającą ze specyfiki Wydziału, na jakim pracuję, było zrealizowanie projektu promującego zdrowy styl życia pt. *Aktywny Przeworsk 60+*, którego byłam inicjatorką i główną organizatorką. Był on skierowany do osób, które przekroczyły sześćdziesiąty rok życia, a chcą zachować jak najdłużej zdrowie i sprawność fizyczną (Przeworsk 23-24 maja 2014). W realizację tej inicjatywy włączyło się obok WWF UR, Starostwo Powiatowe w Przeworsku, tamtejszy Uniwersytet Trzeciego Wieku i Muzeum w Przeworsku. Zespół Pałacowo-Parkowy.

7. Nagrody i odznaczenia

Za działalność związaną z popularyzacją historii ruchu sokolego, na mocy uchwały Walnego Zgromadzenia Polskiego Towarzystwa Gimnastycznego „Sokół” w Krakowie z 6 lipca 2012 r., uzyskałam odznaczenie w postaci *Srebrnego Znaku Sokola* (odznaka nr 34/sr/12, wraz z legitymacją nr 183/12 z datą 4 stycznia 2013 r.).

Za całokształt pracy naukowej i organizacyjno-dydaktycznej, zostałam uhonorowana w 2014 r. *Laurem Uznania*, przyznany przez Kolegium Dziekańskie WWF Uniwersytetu Rzeszowskiego.

Agnieszka Mirkielisz